שאין בה שוה פרוטה. שאם יש בה תשלומי פרוטה משלם ואינו לוקה דילפינן בכתובות נחלו נערות (דף נ:) בפירוש ריבתה תורה מובל בחבירו לתשלומין וכי אין בה שוה פרוטה לוקה שעבר על לא יוסיף פן יוסיף (דברים כה): **ולא מקשינן הלכה לקללה.** לומר שכשם שאינו לוקה על קללתו [ה] דכתיב בעמך כך לא יקלה על הכאתו ופלוגתא היא בסנהדרין (פה:) לחיכא דמקיש ומיכא דלא מקיש: **חוץ מגר תושב.** ומשמע דמתרוייהו ממעט ליה דלא הוה גולה ע"י הריגתו דלא נהרג ולא ישראל גולה עליו: **ל"ק כו' גר תושב שהרג גר תושב.** גולה כדקתני בהדיא וריש"ל כשהרג את ישראל אינו גולה דלא הוה גולה ליה בגלות: **לפיכך.** משנה מלות שנשנו בני נח קמי (ו) וקיי"ל מזהירתן זו היא מיתתן לפיכך גר תושב או עובד כוכבים שהרגו נהרגין ואפי' בשוגג שאין בני נח לריכין התראה כדלמרינן בסנהדרין (דף נז.): **מה עובד כוכבים ל"ש קטל בר מיניה.** עובד כוכבים כמותו: **נלמו בר מיניה.** ישראל: **אף גר תושב לא שנא קטל בר מיניה.** גר תושב כמותו: **נלמו בר מיניה.** ישראל: **נלמור מוסר.** נהרג נלמו בר גלות הוא: **ולזדו לטעמייהו.** רב מסדא לית ליה בעי לשנויי נלמור מוסר דקסבר מוסר הוא (ו) ורבא דאמר נהרג. **כסבור בהמה.** ס"ו כלמור מוסר שהיה לו ללמוד ולא זה היה לו לעיין ובגר תושב עסקינן: **חייב.** מיתה: **מאי נלמו בידי אדם.** בדיני בני נח וזה לומר מוסר היא: **נלנלים ולא נלמד.** והלא יודע שהיא משום שם: **הגוי גם זאת יחיה.** קס"ד שהולה לו הקב"ה נלמה מוסר הוא: **לדקא מהדרי ליה עילויה.** לא הולה לדבריו שהשיב לו משובה שחייב מיתה שלשו לדיק בדבר שהיה לו ללמוד דרך ארץ כלמרפרת ומזיל:

מתני'

אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא. (ו)(לישנו) מדקדק מדאתי למעוטי גר תושב לפי שאינו ממעט אלא גר תושב שהרג ישראל שאינו גולה אלא נהרג וכן ישראל שהרג גר תושב דכן מוכיח לשון מתני' דקתני הכל גולין ע"י ישראל ושראל ע"י כולן חוץ מגר תושב דלא הוי בכלל דהתי הכל דאין גולין ע"י ישראל וכן ישראל שאין בה שוה פרוטה [ז]דא"ר אמי א"ר יוחנן [א]הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה [ב]ולא מקשינן הכאה לקללה: חוץ (ח) מעל ידי גר תושב וכו': אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא אימא סיפא גר תושב גולה ע"י גר תושב אמר רב כהנא לא קשיא [ג]כאן בגר תושב שהרג גר תושב כאן בגר תושב שהרג ישראל איכא דרמי קראי אהדדי כתיב [ד]לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים וכתיב [ה]והיו לכם הערים למקלט [ט] לכם ולא לגרים אמר רב כהנא ל"ק כאן בגר תושב שהרג ישראל כאן בגר תושב שהרג גר תושב ורמינהי לפיכך גר ועובד כוכבים שהרגו נהרגין קתני גר דומיא דעובד כוכבים מה עובד כוכבים לא שנא דקטל בר מיניה ולא שנא דקטל דלאו בר מיניה נהרג אף גר לא שנא דקטל בר מיניה ולא שנא קטל דלאו בר מיניה נהרג אמר רב חסדא ל"ק כאן שהרגו דרך ירידה כאן שהרגו דרך עלייה דרך ירידה דישראל גלי איהו נמי סגי ליה בגלות דרך עלייה דישראל פטור הוא נהרג א"ל [ו] רבא ולאו ק"ו הוא ומה דרך ירידה דישראל גלי איהו נמי סגי ליה בגלות דרך עלייה דישראל פטור איהו נהרג אמר [ז] רבא [ג]באומר מותר א"ל אביי [ט]אומר מותר אנום הוא א"ל שאני אומר אומר מותר קרוב למזיד הוא ואזדו לטעמייהו דאיתמר כסבור בהמה ונמצא אדם כנעני ונמצא גר תושב רבא אומר חייב [ז]אומר מותר קרוב למזיד הוא רב חסדא אומר פטור אומר מותר אנום הוא איתיביה רבא לרב חסדא [ז]הנך מת על האשה אשר לקחת והנה הוא לא לקחה אלא [שסבר] שהוא מותר וקתני הנך מת מאי לאו בידי אדם וש"מ אומר מותר חייב. ודחי לא הנך מת בידי שמים ופטור מדיני אדם. ודייקא מדכתב מחטוא לי ש"מ בידי שמים הוא. אי הכי האי דכתב ביוסף לאשת אדוניו וחטאתי לאלהים הכי נמי דדינו לשמים והא אשת איש (הא) [הויא] (ודינה) [ודינה] בידי אדם. אלא הכי קאמר החטא לאלהים ודינו בידי אדם. ומותיב אביי לרבא וכי האומר מותר חייב והכתיב הגוי גם צדיק תהרוג [ח]שאין בה שוה פרוטה לוקה. ולא מקשינן הכאת עבד וכותי לקללתו ולא אמרינן כשם שישראל המקלל עבד וכותי פטור ולא קרינן ביה ונשיא בעמך לא תאור כך המכה אותן פטור אלא ישראל המכה עבד או כותי חייב: חוץ מעל ידי גר תושב. כלומר אין ישראל גולה אם הרג גר תושב. אלמא גר תושב עובד כוכבים הוא ואסיקנא גר תושב שהרג ישראל נהרג וכ"ש עובד כוכבים שהרג ישראל. גר תושב שהרג גר תושב גולה שנאמר לבני ישראל לגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים האלה למקלט וגו': כסבור בהמה ונמצא אדם כו'. פי' גר תושב שהרג כסבור בהמה ונמצא אדם כנעני ונמצא גר תושב (רבה) [רבא] אמר חייב אומר מותר קרוב למזיד הוא רב חסדא אמר פטור אומר מותר אנוס הוא. איתיביה רבא לרב חסדא הנך מת על האשה אשר לקחת והנה הוא לא לקחה אלא [שסבר] שהוא מותר וקתני הנך מת מאי לאו בידי אדם וש"מ אומר מותר חייב. ודחי לא הנך מת בידי שמים ופטור מדיני אדם. ודייקא מדכתב מחטוא לי ש"מ בידי שמים הוא. אי הכי האי דכתב ביוסף לאשת אדוניו וחטאתי לאלהים הכי נמי דדינו לשמים והא אשת איש (הא) [הויא] (ודינה) [ודינה] בידי אדם. אלא הכי קאמר החטא לאלהים ודינו בידי אדם. ומותיב אביי לרבא וכי האומר מותר חייב והכתיב הגוי גם צדיק תהרוג מכלל שאינו חייב. ומשני

ממרינן בכרפ"ק (לעיל דף ג:) וי"ל דלית ליה האי טעמא דדרך עלייה נלמו משום דלא סגי ליה בגלות אלא משום דקיל הוא ביותר מירידה דהוי אנוס ביותר והלכך לא מצי אמרת דחמור ביותר מירידה: **ואזדו לטעמייהו.** רב מסדא דמוקי לה דרך עלייה ומ"ש נהרג ולא נלמו משום דהוי מיקטל (ו) ורבא אית ליה אפיכא דדרך עלייה לא מיקטל (ח) אבל חומר מותר מיקטל דהיה לו ללמוד ולא למד: **כסבור בהמה ונמצא אדם.** רבא אמר חייב דהיה לו לעיין אם אדם אם בהמה (ט) וה"ל חומר מותר היה לו ללמוד וה"ל שנמצא אדם מדקאמר ונמצא גר תושב וכן הא דקאמר חייב דחיי בגר תושב דאי בישראל לא מיחייב לגר תושב ועוד דאי בישראל ס"ד חייב דקאמר (י) רבא חייב גלות קאמר וזה אינו להא לעיל ממעטינן חומר מותר מגלות אלא על כרחך מיירי שהורג נמי גר תושב ורבא דאמר חייב חייב מיתה קאמר: **דאומר מותר קרוב למזיד הוא.** פי' משום דהיה לו ללמוד והכא נמי היה לו לעיין: **ורב חסדא אומר פטור דאומר מותר אנום הוא.** וה"ת רב חסדא היכי מתרץ בריתא לעיל (דף ז:) דקתני פרט למזיד ומוקימנא דר"ל לחומר מותר ולדידיה הא חומר מותר לא הוי מזיד וי"ל דרב חסדא סבר דמ"מ קרי ליה מזיד משום דבמזיד נהרג שיודע בטוב שהוא הורגו וה"ת דבריש פירקין (דף ז:) ממרינן בגלי דעת פרט למתכוין לבהמה והרג לאדם ולמה לי קרא תיפוק ליה משום דחשיב חומר מותר כדמשמע הכא ומומר מותר הויא מעין מבשגגה וי"ל דלעיל מיירי כגון דחיכא בהמה ואדם לפניו ונתכוין לבהמה והרג אדם אבל הכא שלאותו דבר שנתכוין נמצא שהוא אדם ומשום הכי קאמר (ט) רבא שהוא קרוב למזיד: **אלא דינו מסור לאדם וכו'.** לפי הגי' ה"פ אלא מ"ג דכתיב וחטאתי לאלהים מ"מ הוי דינו מסור לאדם פי' חייב בדיני אדם ומקשה ליהנא לא משמע לי הכי לכן נראה כחילק גירסת אלא מ"ג דינו מסור לשמים וכו' פי' אלא לכך נקט וחטאתי לאלהים דמ"ג דחייב אף בדיני אדם משום דדינו היה מסור לשמים לפי שלא היה אם עדיים הלכך אין דינו מסור אלא לשמים ה"ג דכתיב מחטוא לי היינו דדינו מסור לשמים ולא לאדם לפי שלא (י) ידע מעולם שהיא אשת איש ולעולם חייב בדיני אדם. כך נראה למס"ד: **הת"ם בדאהדרו ליה.** שלא היה לדיק כדמסיק וחזיל השב אשת איש היא כי ניצל הוא דה"ל ללמוד ורב חסדא לית ליה הלי דרבא דכי נציל הוא ומה דרך ירידה וכו'. וה"ת מדרבה היא הנותנת דרך ירידה ניתן ליהרג לכפרה דסבר ליה בגלות אבל דרך עלייה לא ניתן ליהרג לכפרה חמור הוא ואין גולה אלא סגי בגלות דה"ק מדאיצטריך למימר לו כן ש"מ שהיה חומר לו שכך דינו גם למי שטעה לפי שהיה לו ללמוד ולא למד והא דקאמר אשת איש היא וכו' מילתא בלאפי נפשיה היא ולא משמיע הוא כמו לפירוש הקונט' והא דמסיק דהיה לו ללמוד כו' מיתוקמא שפיר גם כרב חסדא דמדלא ירדה ולא עלה אבל הגוי דאין לו ללמוד ומיהו נמי ניחא לשיטת קונטרס:

ורבי

רבינו חננאל

כט א מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הל' י"ג ופ"ח מהל' מוכל הל' ג סמג עשין ע טוש"ע ס"מ סי' תכ סעיף ב:

ל ב מיי' פ"ב מהל' רוצח ושמירת הנפש ה"ב:

לא ג מיי' שם הל' ד ופ"י מהל' מלכים הלכה ו:

תורה אור השלם

1. לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה:
במדבר לה טו

2. וְהָיוּ לָכֶם הֶעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט:
במדבר לה יב

3. וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְּךָ מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְהִוא בְּעֻלַת בָּעל:
בראשית כ ג

4. וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֱלֹהִים בַּחֲלֹם גַּם אָנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְתֹם לְבָבְךָ עָשִׂיתָ זֹאת וָאֶחְשֹׂךְ גַּם אָנֹכִי אוֹתְךָ מַחֲטוֹ לִי עַל כֵּן לֹא נְתַתִּיךָ לִנְגֹּעַ אֵלֶיהָ:
בראשית כ ו

5. אֵינֶנּוּ גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא חָשַׂךְ מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם אוֹתָךְ בְּאִשֶּׁר אֵת אִשְׁתּוֹ וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים:
בראשית לט ט

6. וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרֵב אֵלֶיהָ וַיֹּאמַר אֲדֹנָי הֲגוֹי גַּם צַדִּיק תַּהֲרֹג:
בראשית כ ד

7. וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעַדְךָ וְחֵיֵה וְאִם אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל אֲשֶׁר לָךְ:
בראשית כ ז

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כפיקפק מון מגר מוסב כל"ל ומיכו' מעל ידי נמקמ: (ז) שם לכם ולא לגרים. נ"ב עיין נקמן ד' יג ע"ש: (ג) שם ת"ל רבה ולאו ק"ו: (ד) שם אמר רבה בתומר מותר: (ה) שם כדקא מהדרי ליה עילויה: (ו) רש"י ד"ה לפיכך וכו' דקיימא לן: (ז) ד"ה ומזדו וכו' ורבה דאמר: (ח) תום' ד"ה אלמא וכו' אי עובד כוכבים הוא לא יגלה ישראל: (ט) ד"ה אמר ליה רבה ולא וכו' דניתן לישראל לכפרה סגי ליה בגלות אבל דרך עלייה דלא: (י) ד"ה ומזדו וכו' ורבה אית ליה מיפכא: (כ) ד"ה כסבור וכו' דקאמר רבה חייב וכו' ורבה דאמר חייב: (ל) ד"ה ורב חסדא וכו' קאמר רבה שהוא קרוב למזיד: